

Секція 9. Мова і засоби масової комунікації

**ІННОВАЦІЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ОСТАННЬОГО ДЕСЯТИЛІТТЯ
В СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ КОНТЕКСТІ**

Кирилюк М. А.

кандидат філологічних наук, доцент

доцент кафедри теорії та практики іноземних мов

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

м. Умань, Україна

Актуальність теми зумовлена тим, що в останні роки стрімко зростає кількість мовних новотворів, що викликає необхідність їхнього всебічного опису та вивчення. І хоча дослідженню проблем неології присвячені численні праці вітчизняних і зарубіжних лінгвістів, новотвори залишаються об'єктом дослідницьких зусиль мовознавців на матеріалі різних мов.

Метою дослідження є аналіз інновацій німецької мови останнього десятиліття в їхньому суспільно-політичному контексті. Його матеріалом слугували щорічні мовні огляди Товариства німецької мови (ТНМ) останнього десятиліття (2008-18 р.р.), які представляють у друкованому виданні товариства журналі «*Sprachdienst*» щорічними аналітичними описами його провідні наукові співробітники Л. Кунч, Н. Франк, Г. Мюллер та ін. (*Nicola Frank, Lutz Kuntzsch, Gerhard Müller u.a.*). При цьому йдеться про вибір таких слів, які є визначальними для суспільного дискурсу того чи іншого року, виявляючись характерними для нього. Крізь призму новотворів в поле зору потрапляють внутрішньо-політичні та міжнародні конфлікти, гуманітарні катастрофи, економічні кризи та природні явища, екологічні катастрофи та наукові досягнення, події в галузях культури, дозвілля, спорту, зміни в настроях громадян та зміни в суспільній свідомості тощо [1, с. 265].

Так, внутрішньополітична ситуація в країні традиційно представлена своєрідним п'ятипартійним ландшафтом (*Fünfparteienlandschaft*), фарби якого кожного разу змінюються після чергових виборів. Утворені після парламентських виборів коаліції з представників партій, що набрали найбільшу кількість голосів, відповідно до кольорів партій-переможниць, презентуються різними комбінаціями на кшталт *Schwarz-Gelb-Grün* (CDU-FDP-Grüne), яку називають *Jamaika-Koalition*, *Jamaika-Bündnis* за схожістю з кольорами державного прапора Ямайки (чорним, жовтим, зеленим) чи *Rot-Grün-Rot* тощо [2, с. 8, 9].

Слово *Jamaika* актуалізувалося в 2017 році у зв'язку із виборами до німецького парламенту та формуванням за їх результатами урядової коаліції, щоправда в інших комбінаціях на кшталт *Jamaika-Bruch*, *-Drama*, *-Falle*, *-Scheitern*, *-Sondierung usw.*, оскільки урядова коаліція у її колишньому форматі (*Schwarz-Gelb-Grün*) розпалася, події таким чином набули драматичного розвитку з песимістичним прогнозом стосовно можливості формування уряду. Попри немалу кількість вищезначених композитів на позначення цієї проблеми з найбільшою очевидністю вона знайшла своє вербальне втілення у новотворі *Jamaika-Aus*, що зайняв першу позицію в списку слів 2017 року. Субстантивацією прислівника *aus* у значенні *кінець*, з цим покінчено коротко і виразно передається ідея краху чорно-жовто-зеленої коаліції. Вибір цього новотвору як слова року зумовлений значною мірою його мовною креативністю та глибиною змісту при ємкості форми [3, с. 6].

Вибір Журі ТНМ для слова року 2013 випадає на незвичне скорочення *GroKo* (*Gro[ße] Ko[alition]*) (перше місце в десятці), що утворено та часто вживається в пресі та соціальних мережах і застосовується для позначення великої урядової коаліції партій ХДС\ХСС і СДПН (соціал-демократичної партії Німеччини). Новотвір привертає увагу

як широким вжитком, так і своїми мовними особливостями, зокрема певною невідповідністю німецькому стандартному правопису. При цьому він функціонує як «нормальний» іменник німецької мови з артиклем жіночого роду (... *die GroKo sei aber auch für die kleinen Leute wichtig.*) чи як перший член утворених на його основі композитів: *GroKo-Umfrage*, *GroKo-Alarm*, *GroKo-Vertrag*, *GroKo-Jahr etc.*, проявляючи свою високу словотворчу продуктивність [4, с. 2, 3].

Свідченням того, що новотворами стають не лише слова, але й одиниці усіх рівнів мови, є вибір-2015 не слова, а речення року *Wir schaffen das!* (Ми подолаємо це!), яким Ангела Меркель висловила своє тверде переконання, що Німеччина впорається із зростаючим напливом біженців. Цікавими в мовному відношенні є його комунікативні варіанти на кшталт *Schaffen wir das? Wie schaffen wir das?* чи *Sind wir geschafft?/ Wir sind geschafft.* Щодо останньої версії виразу, то тут прихований подвійний смисл, який виникає через двозначність слова *schaffen* в його варіанті розмовної мови *напружуватися, виснажуватися.* Таким чином оптимістичне висловлювання бундесканцлера набуває іншого значення та піддається сумніву [5, с. 7, 8].

Іншим прикладом такого роду структур є фраза *Je suis Charlie* (*Ich bin Charlie*), що набула поширення після терористичного нападу на французьку сатиричну газету *Charlie Hebdo* в січні 2015 та увійшла до списку слів року 2015 ТНМ. Варіаціями французької цитати на кшталт *Ich bin auch Charlie*, *Auch ich bin Charlie* чи навіть *Wir sind Charlie* висловлюється солідарність з жертвами теракту, протест проти релігійного фанатизму [там же].

Слово року 2015 *Flüchtlinge* (біженці) є високочастотним у текстах широкого спектру, починаючи з публіцистики і закінчуючи побутовим мовленням, відображаючи домінуючу тему цього року, що в мовному

відношенні відобразилося творенням великої кількості композитів з цим компонентом: *Flüchtlingsflut*, *-frage*, *-krise*, *-probleme*, *-quote*, *-versorgung* *u.a.* Лексичні новотвори такого роду зумовлені активними міграційними процесами, коли в Європу прибуває стрімко зростаюча кількість людей у пошуках порятунку від війни, голоду, переслідувань чи інших складних соціальних умов [там же, с. 3].

На європейській арені час від часу постає питання про вихід Греції з Єврозони. У цьому контексті входить у вжиток скорочення *Grexit* (букв. вихід Греції), яке, позначаючи актуальну зовнішньо-політичну ситуацію, тобто будучи політико-економічно релевантним, вирізняється при цьому мовною новизною та креативністю, як словотвірна контамінація двох слів: *Griechenland* (нім.) чи *Greece* (англ.) та англійського слова *exit* (укр. вихід). Це телескопічне утворення узято за свого роду взірць при утворенні композитів на кшталт *Brexit* (*Britain/exit*) про вихід Великобританії з ЄС. Подальші комбінації на кшталт *Brexit-Beben*, *Brexit-Risiko*, *Brexit-Angst* *etc.* на позначення оцінок та впливів виходу Великобританії з ЄС засвідчують мовну продуктивність означених новотворів [6, с. 25].

Слово 2016 року *postfaktisch* вирізняється серед загалу новотворів своєю морфологічною приналежністю, адже лише вдруге за всю багаторічну історію вибору слів року, таким словом стає прикметник. Неоднозначною є його трактовка щодо значення, судження тут розходяться в досить широкому спектрі від «*akademisch*», «*unbekannt*», «*fraglich*», «*vage*» до «*aktuell*», «*treffend*», «*toll*». Як видно, мовці сприймають це слово то у значенні чогось академічного чи невідомого, то сумнівного, чи актуального, влучного тощо [там же, с. 22]. Його неоднозначність зумовлена тим, що слово є справді новотвором, а не уже існуючою мовною одиницею, значення якої переосмислюється в контексті нових обставин сьогодення, вказуючи на те, що емоції все більше

заміняють факти, які ігноруються через недовір'я суспільства до правлячої верхівки. Його вибір як слова року спрямовує увагу на суттєві зміни в суспільній свідомості.

Мотивована політично зростаючим недовір'ям до фактів, які надаються істеблішментом, ця мовна інновація стала свого роду мовним трендом (*trendige Vokabel*), хоча можливо недовговічним (*Modewort der Stunde*), вживання якого у 2016 році зросло у порівнянні з попереднім роком більше аніж у 20 разів. Офіційного вжитку новотвір набуває у промові бундесканцлера Німеччини Ангели Меркель, в якій вона називає нинішній період *postfaktische Zeiten*, тобто часами, коли люди не цікавляться фактами, а лише слідують своїм почуттям [там же].

Здійснений аналіз інновацій німецької мови останнього десятиліття в їхньому суспільно-політичному контексті дозволяє дійти переконливого висновку, що усе розмаїття мовних інновацій є віддзеркаленням процесів, які відбуваються в сучасному німецькому суспільстві. У свою чергу, їхня мовна новизна та креативність робить їх повноцінним джерелом збагачення мови.

Література:

1. Bär J. A., Tereick J. Von «Szene» bis «postfaktisch» – «Die Wörter der Jahre» der Gesellschaft der deutschen Sprache 1977 bis 2016 / J. A. Bär, J. Tereick. – Hildesheim / Zürich / New York : Georg-Olms-Verlag, 2017. – 412 S.
2. Der Sprachdienst, H. 1/2009, S. 1-16.
3. Der Sprachdienst, H. 1/2018, S. 1-19.
4. Der Sprachdienst, H. 1/2014, S. 1-16.
5. Der Sprachdienst, H. 1/2016, S. 1-16.
6. Der Sprachdienst, H. 1/2017, S. 21-34.